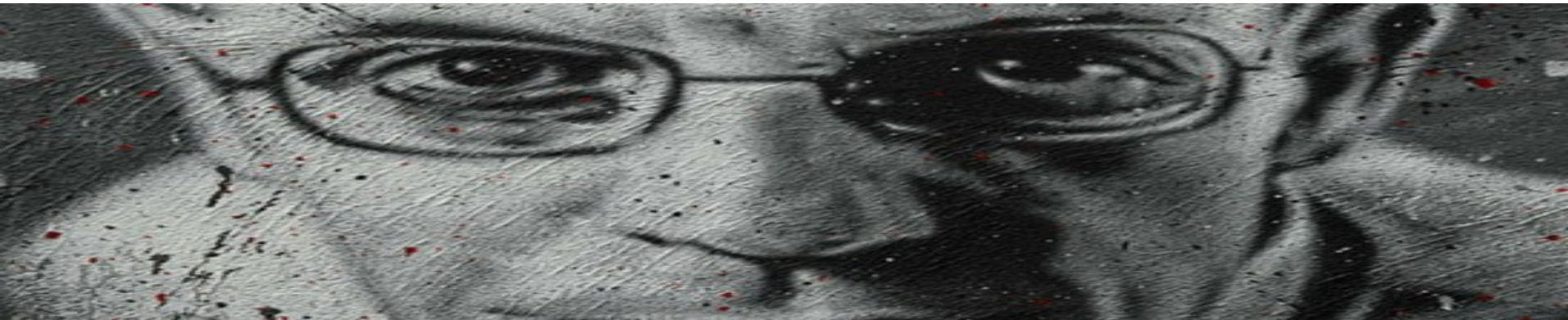

genealogie moderní
strategie moci a vědění

eva šlesingerová

SAN103

osnova

- poststrukturalismus

jazyk - moc - difference

- moc
- dohled
- disciplinace
- symbolická moc
- ideologie

město, mor, Foucault,
panoptikon

- Abnormal: „ "Dangerousness,, meant that the individual "must be considered by society at the level of his potentialities (ses virtualites) and not at the level of his acts," not as someone who had actually violated a law, but as someone whose potential behavior had to be subject to control and correction.26 „

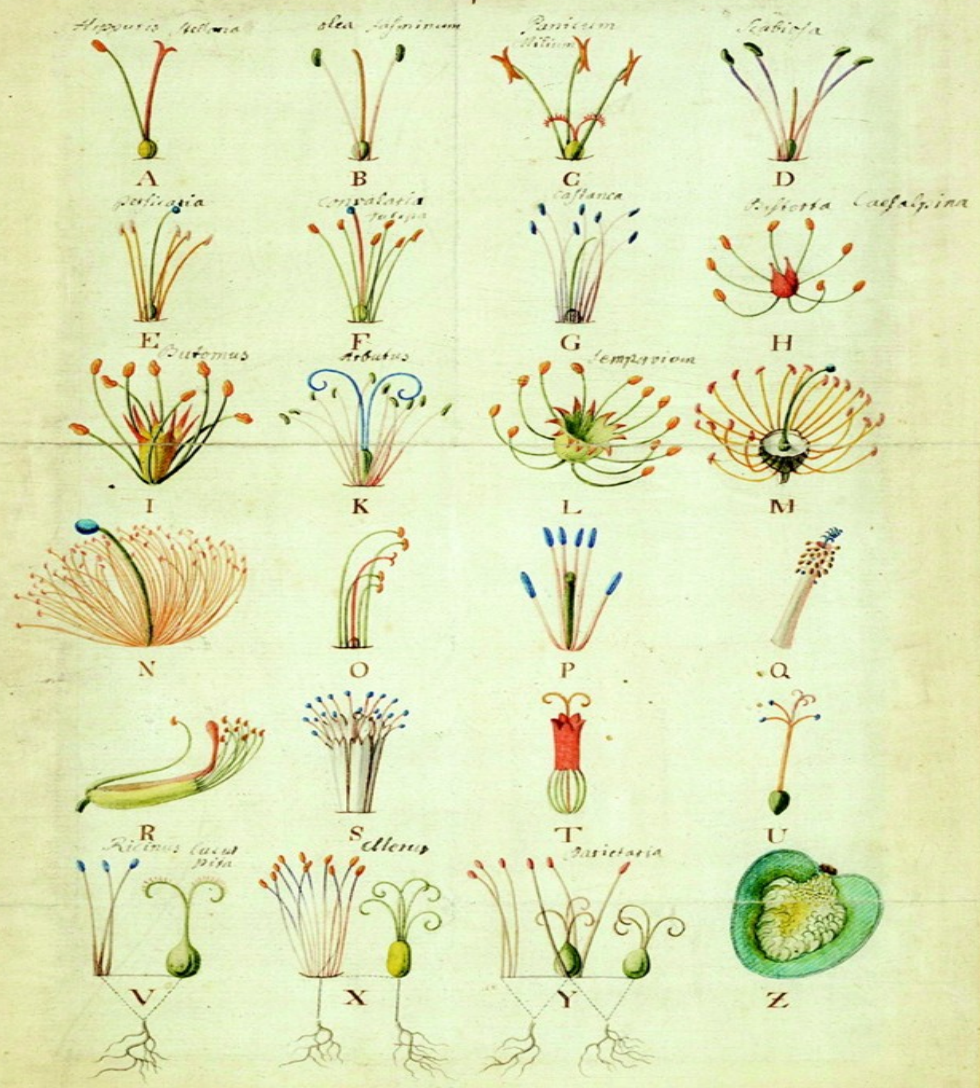
poststrukturalismus jazyk/diference /kultura/MOC

- důležitost jazyka
- významy nám nejsou dány esenciálně
- jsou výsledkem prostředí/kultury
- diference na reference
- po II.sv válce
- „autor je mrtev“ (Roland Barthes)
- Jacques Derrida – dekonstrukce, kritika epistemologie binárních opozic

Doct: LINNÆI M.D.
METHODUS plantarum SEXUALIS
in SYSTEMATE NATURÆ
descripta

Tab.
CLII

Linné a
taxonomie
přírody

G.D. EHRE'T.
FECIT & EDIDIT
Lugd: bat: 1736.

taxonomie
přírody

„Damiens byl odsouzen **2. března 1757**
k veřejnému pokání před hlavní branou
Chrámu v Paříži, kam byl přivezen
v popravčí káře, nahý, jen v košili,
drže hořící voskovou pochodeň ... vezen na
náměstí Gréve a na popravišti, které tu
bylo uchystáno, jeho tělo bylo na prsou,
pažích, stehnech a lýtkách trháno
kleštěmi, jeho pravá ruka držící onu
dýku, již spáchal řečenou královraždu,
byla pálena vřelou sírou a do míst, kde
bylo jeho tělo trháno kleštěmi, bylo
lito zároveň roztavené olovo, vroucí
olej, horká smůla ... poté bylo jeho tělo
vlečeno a roztrháno tahem čtvera koní a
jeho údy i trup spáleny v ohni na popel
a tento popel rozprášen byl ve větru. ...“

dokument z věznice o organizaci času a prostoru

Ústav pro mladé vězně 1838

- Článek 17. „Den začíná pro vězně v šest hodin ráno, v zimě, v pět hodin v létě. Práce potrvá devět hodin denně v každé roční době ...“
- Článek 18. „*Vstávání*. Při prvním znamení bubnu musí vězňové vstát a v tichosti se obléknout. Při druhé znamení musí být již vzhůru a stláti si lůžko.
- Článek 20. „*Práce*. Ve tři čtvrti na šest v létě, ve tři čtvrti na sedm v zimě vyjdou vězňové na dvůr, kde si umyjí ruce a obličej a obdrží první dávku chleba. Bezprostředně poté se rozejdou do dílen a nastoupí práci, která by měla začínat v šest hodin v létě a v sedm hodin v zimě.“

jaký je rozdíl mezi těmito dvěma úryvky?

- změny v trestání, v pojetí moci, potlačení mučení, divadlo trestání, expresivita trestů vs. mikrofyziologie moci, náprava vs. tresty
- **vůle k moci/vědění a moc**
- vědění slouží k osvobození
- ne-emancipativní vztah moci a vědění
- vůle k moci jde ruku v ruce s vůlí k vědění (Friedrich Nietzsche)

vědění a moc

- vědění: se tak stává součástí dohlížení, disciplinace, součástí moderní strategie vládnutí
- TRANSFORMACE technik moci
 - Příklad: TREST: příklad bolesti, smrti tradiční: spektakulární, proti panovníkovi, rituální charakter
- nové formy trestu – dohled v rámci kolektivní organizace: *kasárna, škola, nemocnice, blázinec*
- nastolení pořádku x kontinuální proces napravování
- PŘÍKLAD VĚZENÍ, ŠKOL, KASÁREN

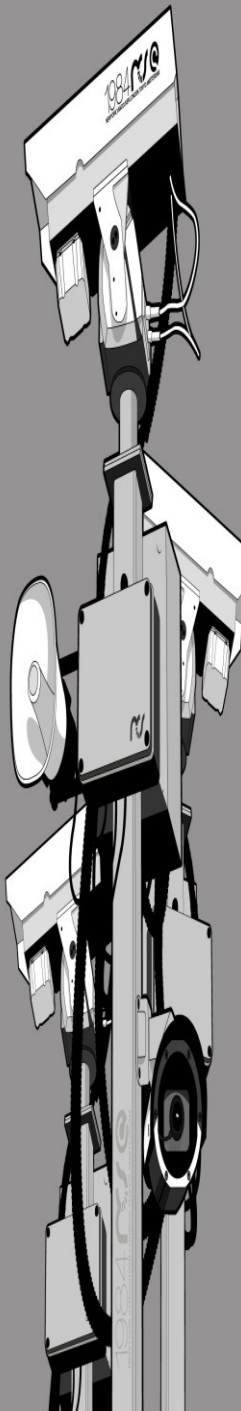

dohlížet a trestat

- vznik novodobé instituce vězení: právo trestat se mění v disciplinární právo dohlížet, střežit
- **normalizace:** *Cílem této přeměny je dosáhnout proměny lidí, která je učiní konformními se společenskými normami*
- Za tímto účelem se vyvíjí příslušné prostředky: jako např.
 - povinná práce, fungující na principu pravidelnosti časového rozvrhu,
 - nebo shromažďování veškerých informací o vězni, které má vést k společensky užitečné proměně delikventa.
- vzniká **disciplinační společnost**

důsledky tohoto historického momentu:

- nejen vězení, ale celá společnost
- interní kontrola delikventa a policejní kontroly společnosti
- vzniká aparát, který dovoluje kontrolovat skrze delikventy celé sociální pole
- takže internovaná delikvence se stává "politickou pozorovatelnou"

- Trestní systém se otevírá metodám kontroly vypracovaným v různých oblastech tehdejší společnosti (vojenství, školství, nemocnice);
- všechny tyto techniky moci jsou založeny na rozřazení individuí v přesně strukturovaném prostoru a přísně uspořádaném čase
- každé individuum je disciplinováno v příslušné sérii podléhající fungující normě.
- **nové mocenské vztahy** jsou spjaty s pozitivním fungováním normy, která si postupně podřizuje všechny životní projevy člověka jako bytost pracující, jako část populace
- Foucault detailně analyzuje především sexualitu

disciplinační společnost

- Moderní společnost lze dle Foucaulta označit za "disciplinární" - disciplínu však není možno identifikovat s mocí obecně nebo s určitou institucí:
- **disciplína je pouze typ moci**, technologie, protínající společně se souřadnicemi jiných strategií určitou instituci či aparát

MENS T-SHIRT

WOMENS T-SHIRT

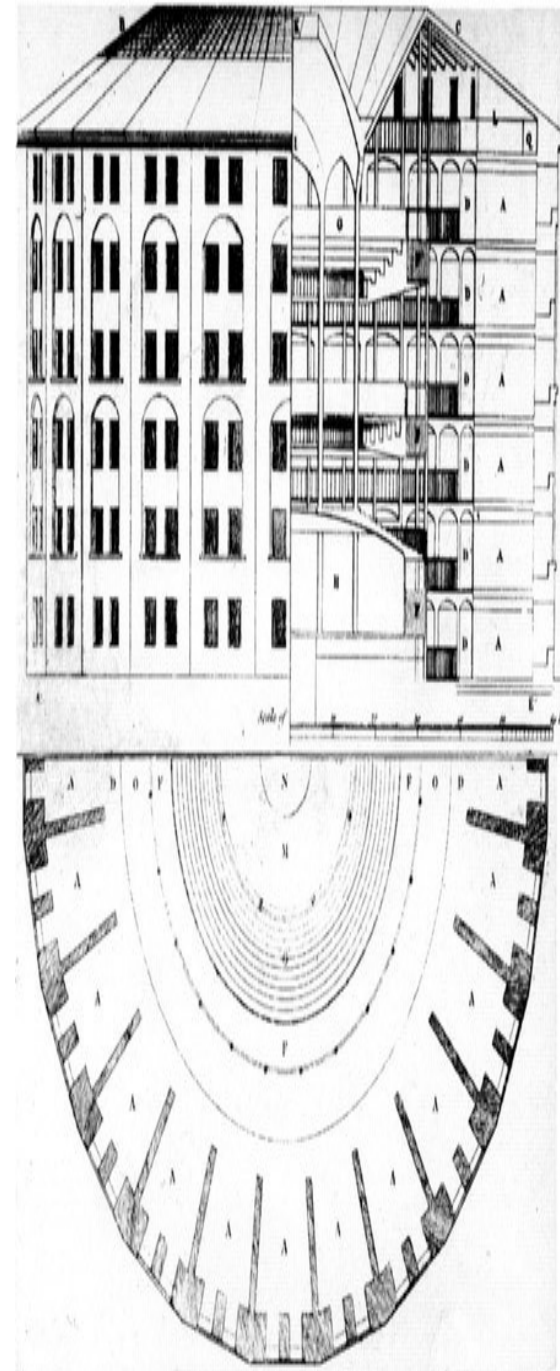
BIG BROTHER

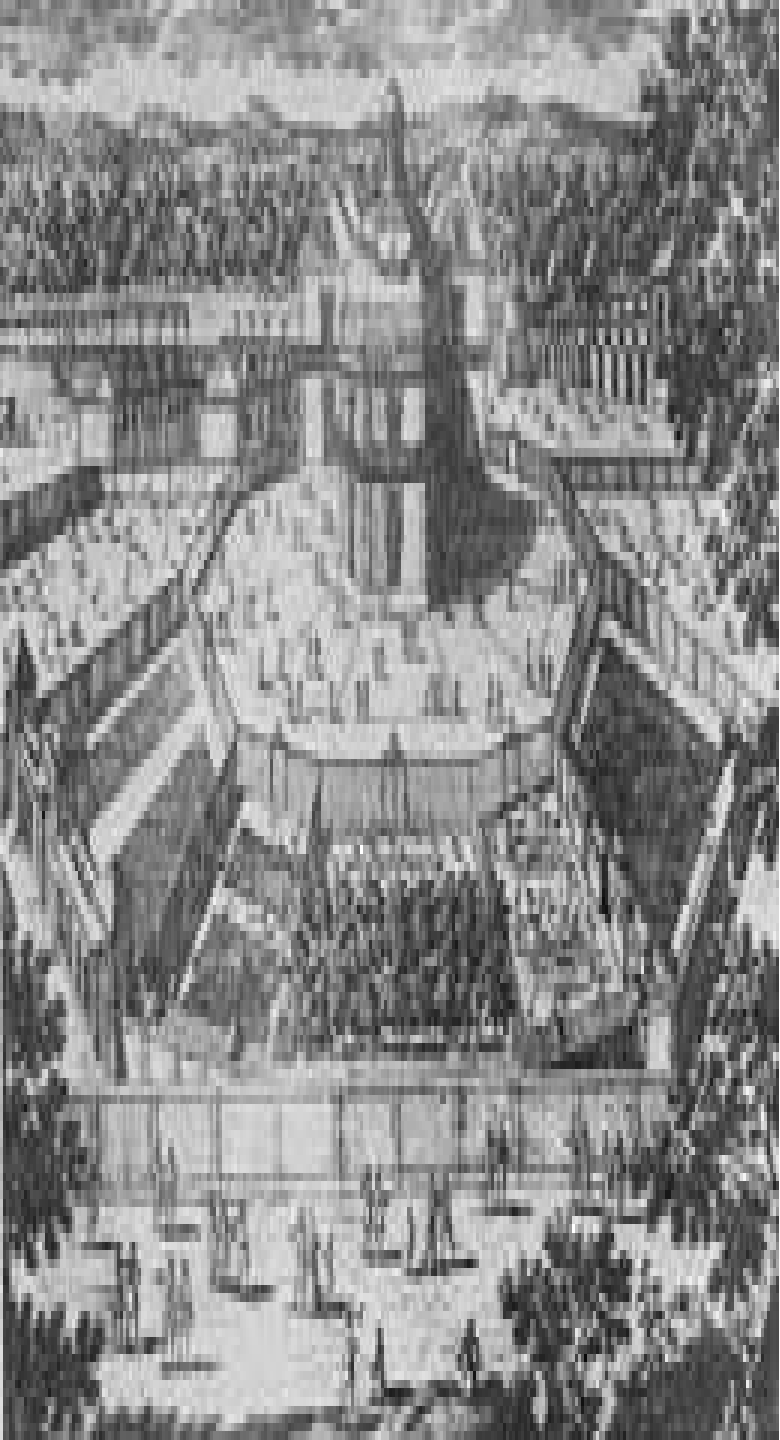

**IS WATCHING
YOU**

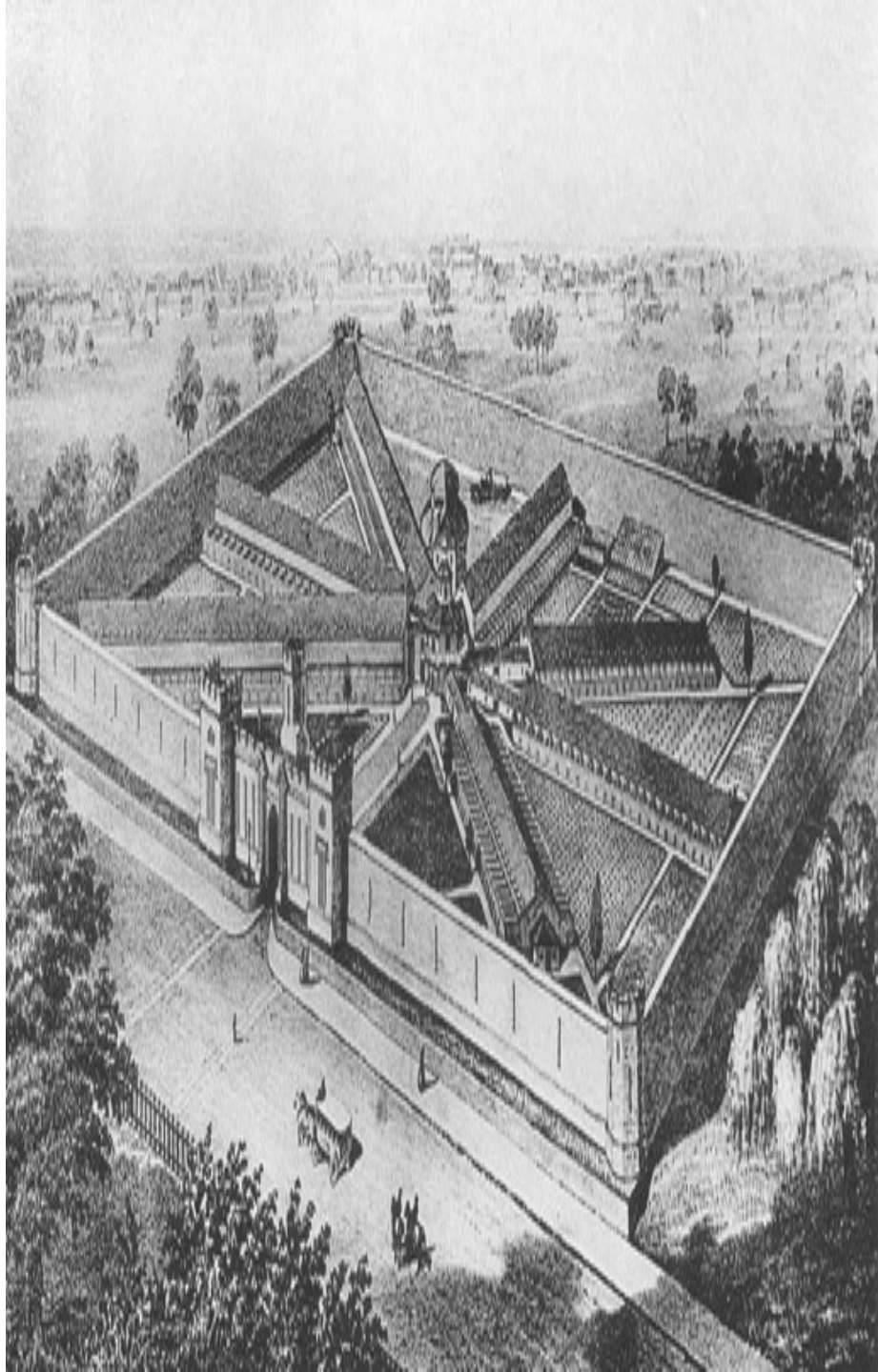
panopticon

- trestní právo se týká toho, co lze o zločinu vypovídat
- je to režim řeči, který klasifikuje zločiny a předepisuje tresty
- vězení je naproti tomu viditelnost, stavba z kamene, kterou definuje
- centrální věž obkroužená celami - umožňuje dohlížiteli vidět a nebyť viděn
- dominance vizuálního v současném světě

p
a
n
o
p
t
i
k
o
n

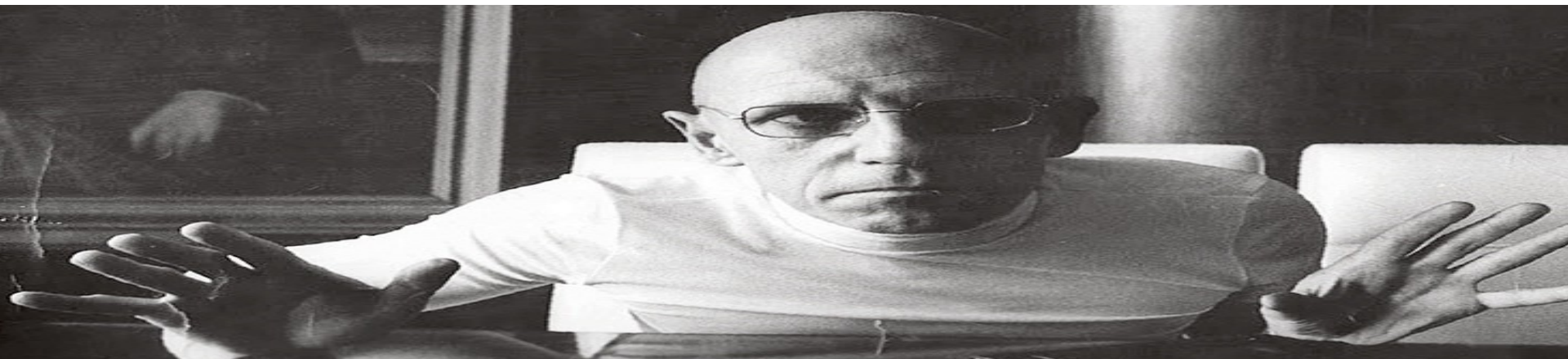
Co je to Panopticon?

- **viditelnost, metafora celé společnosti** JEREMY BENTHAM:
panopticon (metafora) model pro disciplinární moc
- **princip dohledu:** musím se chovat tak jako by mě viděli. Strážný tam nemusí být.
- princip kontroly, viditelnosti (příklad kamer)
- disciplinace celé společnosti, ale i individuí
- pohled, dohled (příklad kamery), metafora prostoru

co je to moc

- moc x autorita x násilí
- vlastnit moc: předpoklad subjektu moci (panovník, nositel moci), fyzická rovina donucení lidí jednat určitým způsobem (násilí, mučení, vězení, oběšení)
- moc jako síť mezi dominujícím a tím, komu je vládnuto
- Weber: moc je legitimní užití násilí, privilegovaně ho má stát, Bourdieu: koncentrace kapitálů

co je to moc?

- my všichni jsme nositelé moci (učitelé, školy, prodáváci, továrny, manažeři, věznice, soudy)
- moc působí na mikrofyzické úrovni, (gesta, organizace času, prostoru)
- moc není individuem konsolidovaná a není homogenní dominací nad ostatními
- moc je něčím, co cirkuluje, co individua vykonávají a zakoušejí moc. Individua jsou také elementy artikulace moci, spíše než jejím cílem

Jak studovat moc?

moc jako vztah

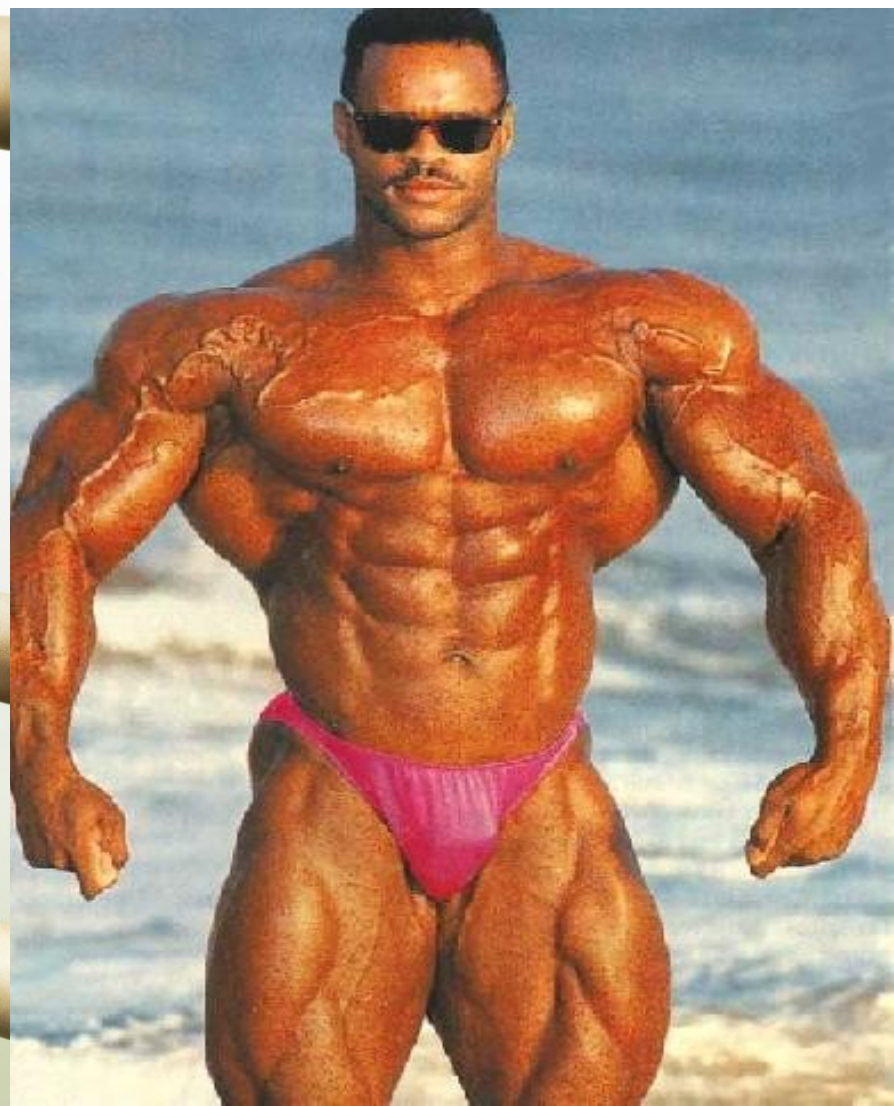
- moc není žádná substance, ani atribut, po jehož původu bychom měli pátrat.
- **moc je vztah** mezi silami; nebo obráceně, každý vztah mezi silami je vztahem moci.
- Neklade se tudíž otázka "Co je moc a odkud přichází?", ale "**jak** se vykonává?".
- Dalším stupněm rozlišení vztahů moci je jejich **oddělení od praxe násilí**

jak studovat moc: moc jako vztah

- Foucault provádí rozlišení mocenských vztahů "weberovskou" definicí:
 - To, co definuje mocenský vztah, je ve skutečnosti způsob jednání, které na ostatní nepůsobí přímo a bezprostředně, nýbrž které působí na jejich vlastní jednání.
- „Jednání působící na jednání, zasahující možná či skutečná jednání, přítomná či budoucí jednání“

internalizace moci/dohledu_ příklad těla

moc individualizující a moc totalizující

praktiky vládnutí

- praktiky dominance

praktiky já/ techniky já

- musí participovat Subjekt, musí přijímat, akceptovat identitu žáka, učitele, pacienta
- ke konci 18. století se objevuje nový fenomén, nová distribuce individualizované moci: moderní stát.
- stát integruje jedince prostřednictvím normalizace, disciplinace a konformity

moc

- governmentalita _Michel Foucault:
 - a) způsob produkce občanů vhodných a schopných naplnit politiky vládnutí
 - b) způsob tvorby praktik (mentalit, racionalizací či technik), prostřednictvím kterých je lidem, populacím vládnuto
- Lukes: *Power: A radical view. 1974* – trojrozměrné pojetí moci, nejen A působí na B proti jeho vůli, ale B to chce, má zvnitřněnu představu o tom, co by mělo chtít – variace na Marxovo *falešné vědomí*.
 - Sám Lukes se vztahuje ke Kantovi a k obecné human condition – lidé si neuvědomují svoje objektivní (Marx), transcendentní (Kant) zájmy
 - Jeden rozměr: moc se uplatňuje zjevně, druhý: moc se uplatňuje skrytě, třetí: lidé ani nemají představu o tom, že jsou ovládáni.

Pierre BOURDIEU:

symbolická moc

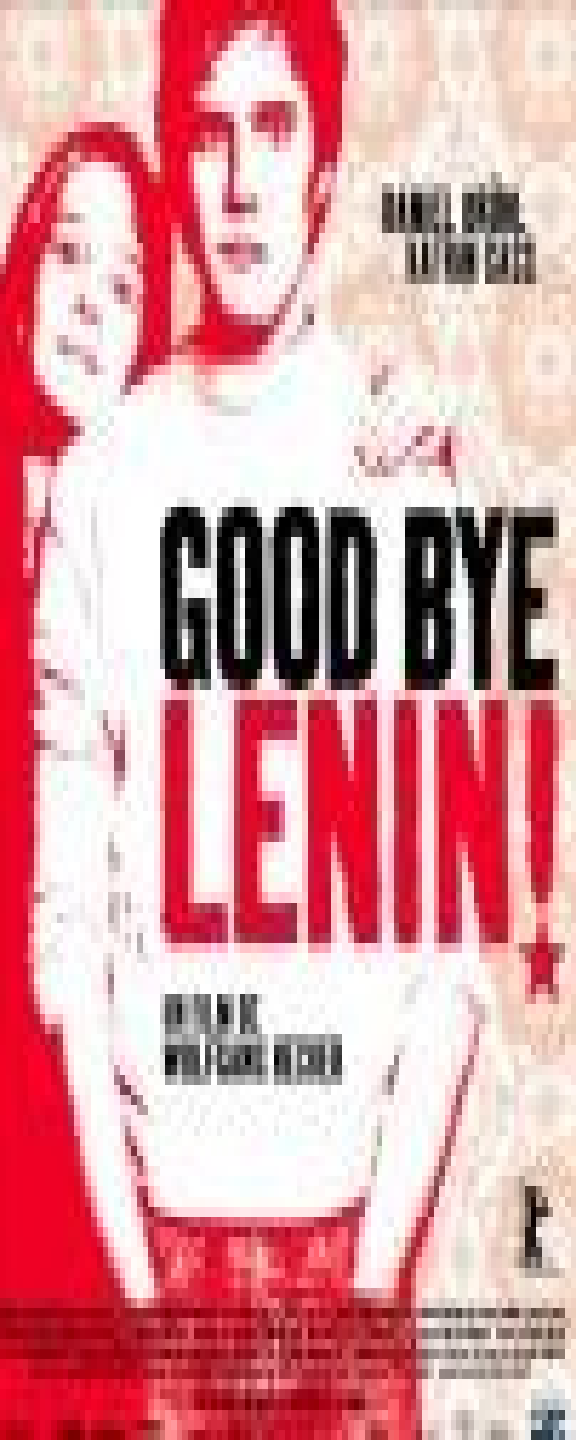
- nejen moc nad materiálním, fyzické násilí, ale také symbolická moc (svět jako soubor znaků) **symbolická moc**: je schopna konat pomocí slov
- vědět znamená ovládat kód, vědění o světě jako symbolickém světě
 - Příklad: znalost sýrů, pití čaje, móda
- vnímací a hodnotící kritéria vychází z jazyka a mají náboj symbolické moci.
- kategorie vytvářející minimální konsensus o sociálním světě, světa zdravého rozumu. Hudba, umění

Pierre BOURDIEU: symbolická moc

- symbolické vlastnictví (šlechtické tituly, univerzitní diplomy, celebrity), oficiální nominace: monopol na legitimní symbolický nátlak: instituce vzdělání, média role STÁTU
- skupiny, třídy, regiony, národy, etnika jsou definované pomocí označení, uznání. Existence x neexistence skupin (tříd, ras, etnik, genderu)
- symbolická moc: je zápasem o klasifikaci: schopnost prosadit určité nazírání, určité klasifikace je politickou mocí. Je to moc ustavovat skupiny a manipulovat s jejich pojetím.
- existence mluvčích, nositelů (byla válka a nikdo tam nepřišel...) třída, etnikum, ... existuje jen tehdy, pokud má nějaké nositele a ti mají legitimní pověření od skupiny, kterou zastupují. Vždy probíhají symbolické boje není nikdy monopol absolutní

vztah mezi mocí a věděním: IDEOLOGIE

- Marx - falešné vědomí, fetišizace, odzizení
- Mannheim - *Ideologie a utopie*
- Gramsci - hegemonie
- Althusser - *Ideological State Apparatuses* (1969)
- Lévi-Strass - ideologie nebo mytologie?
- Foucault - dohled, disciplinace, rezistence, vědění/moc, normalizace
- Geertz - ideologie jako kulturní systém, symboly

vztah mezi mocí a věděním: **ideologie**

- **teorie zájmů:** ideologie je zbraní a maskou.
- projevy zkoumání v kontextu univerzálního boje o převahu. Lidé bojují o moc
- marxistická tradice
- Závislost aktérů ideologie na sociální pozici, zejména soc. třídě.
- Myšlenky jsou zbraně a výborný způsob, jak institucionalizovat určitý pohled na skutečnost – zastávaný určitou skupinou, třídou, je chopit se politické moci a prosadit ho.
- FALEŠNÉ VĚDOMÍ_klame neinformované lidi

vztah mezi mocí a věděním: **ideologie**

- **teorie napětí:** ideologie příznakem a lékem, id. Projevy jsou zkoumány v kontextu trvalé snahy o nápravu sociopsychologické nerovnováhy
- lidé utíkají před pocitem úzkosti (sociální psychologie, Freud)

vztah mezi mocí a věděním: **ideologie**

- **ideologie jako kulturní systém:**
kultura, diskurz
- systém významů (médiá)
- Clifford Geertz, role symbolů a sdíleného vědění
- Michel Foucault